

**КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО,
КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ**

УДК 343.1

БЕСЧАСТНИЙ В.М.

**УДОСКОНАЛЕННЯ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ**

Статтю присвячено окресленню основних напрямків удосконалення науково-методичного забезпечення протидії злочинності. Розглянуто окремі проблемні моменти, що мають суттєвий негативний вплив на досягнення вище означених задач. Намічені головні практичні кроки вдосконалення науково-методичного забезпечення протидії злочинності.

Ключові слова: наукове забезпечення, методичне забезпечення, напрямки вдосконалення, кримінологічна експертиза, регіональні особливості, зарубіжний досвід, матеріально-технічне забезпечення, наукове впровадження.

В статье очерчены основные направления усовершенствования научно-методического обеспечения противодействия преступности. Рассмотрены отдельные проблемные моменты, которые имеют существенное негативное влияние на достижение вышеуказанных задач. Намечены главные практические шаги усовершенствования научно-методического обеспечения противодействия преступности.

Ключевые слова: научное обеспечение, методическое обеспечение, направления усовершенствования, криминологическая экспертиза, региональные особенности, зарубежный опыт, материально-техническое обеспечение, научное внедрение.

The article outlines the main directions of improvement of scientific and methodical maintenance of combating crime. Considered some problem points, which have significantly adversely effect to the achievement of these objectives. Outlined the main practical steps to improve scientific and methodical maintenance of combating crime.

Key words: scientific support, methodological support, ways of improving, criminological examination, regional features, foreign experience, material-technical support, scientific introduction.

Постановка проблеми. Найважливішим недоліком сучасного підходу до забезпечення правоохоронної діяльності, який вимагає якнайшвидшого виправлення, є недооцінка ролі науки. Ще зберігається традиція розглядати науку як неістотний декор на будівлі суспільства, яка зводиться небагатослівними практиками на фундаменті нібито очевидного здорового сенсу.

Таким чином, проблема науково-методичного забезпечення діяльності органів внутрішніх справ стоїть сьогодні як ніколи гостро, адже є запорукою підвищення ефективності оперативно-службової діяльності практичних працівників в умовах обмеженості кадрових і матеріально-технічних ресурсів [1, с. 11].

Якщо універсальним критерієм істинності й цінності права є практика, то в цьому контексті кримінологічна практика є критерієм істини кримінально-правової науки. Таку взаємозалежність зумовлює нерозривність, органічна єдність кримінології й кримінального права в досягненні достовірності й задоволенні соціальної потреби щодо протидії злочинам. Від межі взаємопроникнення, усвідомлення цього зв'язку залежить кінцевий результат боротьби зі злочинністю. Тому підвищення рівня розвитку кримінологічної теорії й практики сприяє підвищенню рівня кримінального права й ефективності практики його застосування [2, с. 76].

Таким чином, вивчення проблем підвищення ефективності й удосконалення науково-методичного забезпечення протидії злочинності з відповідними пропозиціями, поправками, вказівками з ура-

© БЕСЧАСТНИЙ В.М. – доктор наук з державного управління, професор, ректор (Донецький юридичний інститут МВС України)

хуванням фундаментальних наукових положень, системних кримінологічних досліджень і прогнозів є необхідною складовою формування й реалізації науково обгрунтованої й ефективної кримінальної політики держави щодо протидії злочинності.

З огляду на вказане додамо, що метою написання статті є окреслення основних напрямків удосконалення науково-методичного забезпечення протидії злочинності з урахуванням стрімких змін у суспільному житті сучасної України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання вдосконалення науково-методичного забезпечення протидії злочинності завжди викликало інтерес як вітчизняних, так і зарубіжних вчених-кримінологів. Серед них слід вказати С.М. Алфьорова, Ю.М. Антоняна, О.М. Бандурку, Р.С. Веприцького, В.В. Голіну, І.М. Даньшина, О.М. Джужу, А.П. Закалюка, О.Г. Кальмана, О.М. Литвинова, Ю.В. Орлова та інших. Вище означена проблематика завжди викликала жваву наукову дискусію, чому в значній мірі сприяла наявність різних наукових точок зору щодо шляхів її вирішення, що на сьогодні має важливе як теоретичне, так і прикладне значення.

Виклад основного матеріалу. Науково-методичне забезпечення діяльності органів внутрішніх справ щодо протидії злочинності є необхідним і об'єктивно обумовленим. Воно значною мірою викликане змінами в житті суспільства, загостренням криміногенної обстановки і є запорукою підвищення ефективності цієї діяльності. Наукове забезпечення протидії злочинності включає в себе розробку теоретичних і методологічних основ цієї діяльності, проведення науково-прикладних досліджень і вироблення на їх основі головних напрямків стратегії й тактики у вирішенні цього питання. І перш за все слід сказати про необхідність удосконалення законодавства з означених питань. У зв'язку з чим ефективним було б запровадження практики внесення пропозицій щодо вдосконалення й обговорення законопроектів із питань протидії злочинності за участю вчених кримінологів, попереднє проведення відповідних наукових досліджень, з урахуванням результатів яких мала б формуватися концепція й стратегія комплексного підходу до вирішення проблем протидії злочинності. Нажаль, сучасна законодавча практика має небезпечну тенденцію до ігнорування кримінологічних аспектів формування кримінальної політики, що призводить до негативних наслідків у правоохоронній діяльності.

У зв'язку із вищевказаним, на нашу думку, слід розглянути доцільність проведення наукової кримінологічної експертизи проектів нормативно-правових документів, цільових програм, відомих нормативно-правових актів і їх проектів, спрямоване на виявлення, усунення або мінімізацію впливу таких їх положень, що здійснюються державними органами, а також прогнозування науково передбачуваних тенденцій кримінальної політики держави, що може впливати на детермінаційний комплекс протидії злочинності.

При цьому під кримінологічною експертизою нормативно-правових актів може розумітися спеціальне, здійснюване на основі науково обгрунтованої методики кримінологічне дослідження нормативно-правових актів і їх проектів, спрямоване на виявлення, усунення або мінімізацію впливу таких їх положень, що детермінують або ж можуть детермінувати злочинність чи блокують або можуть блокувати дію антикримінальних заходів (засобів), що вживаються суспільством і державою [3, с. 197].

Наступним напрямком удосконалення наукового забезпечення протидії злочинності вважаємо за доцільне розглянути необхідність інтенсифікації наукових досліджень у цьому напрямку з урахуванням регіональних особливостей.

Цінність саме регіональних досліджень злочинності, на нашу думку, полягає в тому, що їх результати в більш повній мірі відображають конкретні закономірності злочинності в окремих регіонах, враховуючи об'єктивні причини, що її породжують. Необхідність і актуальність наукових досліджень проблем протидії злочинності на регіональному рівні обумовлена специфікою економічних, соціальних, культурних процесів даної географічної території, і нерідко загальні наукові й методичні положення складно застосувати в конкретному регіоні через їх не адаптованість до місцевих особливостей.

Наступним, тісно пов'язаним із попереднім напрямком удосконалення науково-методичного забезпечення протидії злочинності ми вважаємо необхідність активніше використовувати досвід зарубіжних країн, що стосується протидії різного роду злочинним проявам.

Проте слід зауважити, що використання зарубіжного досвіду повинно бути науково інтерпретоване у відповідності до українського законодавства.

Ця система в Україні повинна базуватися на багатовікових традиціях розвитку державності й правотворчості, враховувати різноплановість проблеми протидії злочинності. Вона має бути повністю адаптована до національних потреб, із врахуванням особливостей соціально-економічного, політичного, морально-етичного, етнічного, релігійного, культурного, виховного аспектів. Все це буде запорукою й основою подальшого успішного становлення її в Україні.

Не можна не вказати на те, що вдосконалення науково-методичного забезпечення протидії злочинності неможливе без матеріально-технічного забезпечення наукових досліджень із даної проблематики. Цільове фінансування цього напрямку наукової діяльності сприятиме підвищенню ефективності наукового забезпечення державної системи протидії злочинності.

Крім того, подальшого удосконалення потребують питання щодо підвищення рівня інформаційного забезпечення кримінологічних досліджень. Інформаційне забезпечення є обов'язковою умо-

вою ефективності діяльності будь-якої соціальної системи, в тому числі й системи протидії злочинності. Без наявності інформаційних зв'язків у системі не можна говорити про будь-яку взаємодію між її елементами й про існування самої цілісності [4, с. 76].

Також удосконалення потребує процес впровадження результатів наукових досліджень у практичну діяльність із протидії злочинності.

Так, ще в 1997 році А.В. Іщенко із цього приводу вказував, що результати наукових пошуків далеко не завжди стають відомими широкому колу практичних працівників і вчених у зв'язку із недосконалою системою розповсюдження наукових здобутків [5, с. 4].

За результатами особисто проведеного дослідження слід констатувати наявність наступних проблем в процесі впровадження наукових результатів у практичну діяльність:

- практична відсутність заявок від працівників правоохоронних органів на проведення конкретних кримінологічних досліджень;
- відсутність взаємодії між провідними науковими організаціями, навчальними закладами системи МВС України й представниками правоохоронних органів;
- відірваність тематики кримінологічних досліджень від потреб практики, в результаті чого основні їх положення не знаходять свого практичного відображення в діяльності працівників правоохоронних органів.

Питання стосовно впровадження результатів наукового дослідження в практику діяльності органів внутрішніх справ є вельми актуальним. Його вирішення носить комплексний характер і повинно здійснюватись в тісній взаємодії виконавця наукового дослідження й замовника, тобто вченого й практика.

Основні кроки на шляху до вдосконалення процесу впровадження науково-методичних розробок у практику протидії злочинності ми вбачаємо в наступному:

- точне дотримання форми й змісту запиту на проведення наукового дослідження із конкретизацією його цілей і задач і обґрунтуванням реальних потреб практичної діяльності органів внутрішніх справ;
- налагодження взаємодії між провідними науковими організаціями, навчально-науковими закладами системи МВС України й представниками правоохоронних органів (виконавець – замовник) з метою конкретизації цілей, задач і реальних проблем, які планує науково дослідити замовник;
- широке залучення найбільш досвідчених практичних працівників у авторський науковий колектив, що буде позитивно впливати на результати наукового дослідження й вірогідність його подальшого успішного впровадження;
- забезпечення більш активного, широкого впровадження наукових розробок у практику роботи правоохоронних органів із метою підвищення ефективності діяльності із протидії злочинності;
- інтенсифікація наукових досліджень у сфері протидії злочинності – миттєва реакція з боку наукової спільноти на суспільні процеси, що відбуваються в державі й потребують всебічного наукового дослідження;
- полегшення доступу практичних працівників до науково-методичних матеріалів, що слід забезпечувати шляхом створення єдиної електронної інформаційної бази.

Висновки. Удосконалення науково-методичного забезпечення протидії злочинності базується на реалізації законодавчих чинників, які гарантовані державою, і саме вони, чутливо реагуючи на зміни суспільного життя, стимулюють зміни в правовій сфері, закріплюючи їх в законах. Слід акцентувати увагу на тому, що вдосконалення науково-методичного забезпечення протидії злочинності як дієвий процес передбачає участь у ньому як науковців, так і практичних працівників. І така взаємодія буде плідною й ефективною, якщо її учасники постійно будуть відчувати гостру потребу один в одному. А запорукою успішності цього тандему є загальна ціль – успішна протидія злочинності. Впровадження наукових розробок у практичну діяльність органів внутрішніх справ є основою підвищення її ефективності.

Список використаних джерел:

1. Нурутдинов А. Правоохранительная наука и практика – вместе в борьбе с преступностью / А. Нурутдинов // Професионал : Популярно-правовой альманах МВД России. – 2008. – № 2. – С. 11–14.
2. Василевич В., Джужа О. Боротьба зі злочинністю : теорія та практика / В. Василевич, О. Джужа // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. – 2015. – № 1. – С. 71–81.
3. Орлов Ю. Кримінологічна експертиза нормативно-правових актів і їх проектів: науково-методичне забезпечення. Монографія. – Сімферополь: КРП «Видавництво «Кримнавчпеддержвидав», 2010. – 266 с.
4. Садовский В. Основания общей теории систем : Логико-методологический анализ / В.Н. Садовский. – М. : Наука, 1974. – 280 с.
5. Іщенко А. Научное обеспечение практики борьбы с преступностью : Учебное пособие / Нац. акад. внутр. дел. – К., 1997. – 136 с.